"రవి ఆ నిమ్మచెట్టుని చంపకురా, పెద్దదై కాయలు కాస్తుంది.

నీకు ఇష్టమయితే దానికో చెంబుడు నీళ్ళు తీసుకువెళ్ళిపోయి, కాని అలా ఆకులు కొమ్మలు పీకిపెట్టకురా" అని అమ్మ లోపల్నించి కేక లేస్తోంది తమ్ముడ్ని.

ఆ మాటలు విన్న బామ్మ "ఆఁ అది పెరిగింది, నిమ్మకాయలు కాస్తుంది, మనం తిన్నాంలే. వెధవముళ్లచెట్టు ఇల్లంత ముళ్ళు. పీకిపడేస్తే పోతుంది"అని సణుగుకొంటోంది. బామ్మ సణుగుడు, అమ్మ మాటలు విన్న నాకు నవ్వు ఆగలేదు.

ఇది జరిగిన వారం రోజులకు ఒక వింత కనిపించింది మా ఇంట్లో. ప్రొద్దున్నేలేచి వెంకటేశ్వర సుప్రభాతమ్ పారాయణ చేసి మా బామ్మ పెరట్లో కూర్చుని నిమ్మచెట్టు చుట్టూ గడ్డి, కలుపుమొక్కలు పీకి చక్కగా కుదురు తవ్వి, పనిమనిషిని పిలిచి పేడ తీసుకువచ్చి చెట్టుకు వెయ్యమని చెప్తోంది. ఆరోజు 'వెధవసంత, వెధవముళ్ళ డొంక'అని తిట్టిన బామ్మేనా అనిపించింది. నేను కూడ బామ్మ పక్కన వెళ్ళి కూచుని సహాయం చేస్తుబామ్మని అడిగేను– "ఇదేమిటి బామ్మా ప్రొద్దున్నే ఈ మొక్కకి సేవ చేస్తున్నావు. మొన్న ఎప్పుడో ముళ్ళ డొంక అని సణుగుతుంటె విన్నా"అనేసరికి–

బామ్మ నవ్వుతు చెప్పింది– "ఒసేయ్ అమ్మడు! నిన్న నేను, మీ అమ్మ బజారు కెళ్ళామా? పోని నిమ్మకాయ పులిహోర చేసి చాలా రోజులయ్యింది కదా! వేడి అది చేసిన ఒక నిమ్మకాయ ఉంటుంది అని నిమ్మకాయ ఖరీదు ఎంత అని అడిగేనే పిల్లా! అంతేనే! కొట్టువాడు "రూపాయకు మూడు"అన్నాడు "నాలుగు ఇస్తావా అబ్బి?" అని అడిగా, ఓ డజను తీసుకుందామని.

"చాల్లేవమ్మా, కొంటెకొను లేకపోతేలేదు. పోనికదా అని రూపాయకు మూడు చెప్పాను. అర్ధరూపాయి ఒకొక్కటి. తెలిసిందా? వెళు వెళ్ళు" అని తరిమేసాడే ముష్టిదాన్ని తరిమేసి నట్టు. మీ అమ్మే మంచిదనిపించింది వాడి ముందు. కొనబుద్ధి వేయక నెత్తిన చెంగు వేసుకొనిఇంటికి వచ్చేసాం. పోనీఇప్పుడు కాపోతే రేపు మీరైనా తింటారని, మీకాలం వచ్చేసరికి నిమ్మకాయ రూపాయికే అమ్ముతారో,మూడు రూపాయలకే అమ్ముతారో అంతా కలికాలం" అంటూ బామ్మ లేచి పళ్ళు తోముకొని సుప్రభాతమ్, విష్ణు సహస్రనామ పారాయణం చేయడానికి కూర్చుంది.

అమ్మకన్న ఎక్కువ ఓపిగ్గా నిమ్మచెట్టుకు సేవ చేసింది బామ్మ. బామ్మ సంరక్షణలో, పెంపకంలో నిమ్మచెట్టు చిగురులు వేసి రెమ్మలువేసి కొమ్మలు పెరిగి పెద్దదయ్యింది. అమ్మ, బామ్మ రేడియో పెట్టి వ్యవసాయం గురించి, అమ్మ పుస్తకాల్లో చదివిన పరిజ్ఞానంతో ఎరువులు అవి తెప్పించి వాడింది. నిమ్మచెట్టు పెద్దదవుతు ఉంటే మా కిచెన్ గార్డెన్ కూడ విస్తారమయ్యింది. నిమ్మచెట్టుకు కొంచెం దూరంలో ఆకు

అత్తగారు_నిమ్మచెట్టు

కూరలు ముళ్ళతోటకూర, గోంగూర, మెంతి కూర, బచ్చలి, విఘమన్నైపు వంగ, బెండ మొక్కలు నాన్నగారు ఆయనకి ఇష్టమైన చక్రకేళి, అరటిపళ్ళ పిలకలు తెచ్చి పాతేరు చెల్లాయి సన్నజాజి, మరువం, మల్లిమొక్కలు తెచ్చింది వాళ్ళ స్నేహితురాళ్ల ఇంటి నుంచి. అమ్మ బంతి, చామంతి, కనకాంబరం మొక్కలు వేసుకుంది. బామ్మ పూజకి పనికి వచ్చే మందార, గన్నేరు, నందివర్ధనం మొక్కలు వేసింది. ఎన్నేళ్ళనుంచో రాళ్ళు, చెత్త, చెదారంతో నిండి అడవిలా ఉన్న పెరడు నిమ్మచెట్టు తేవడంతో నందన వనంలా తయారయ్యింది. అప్పుడే పుట్టిన చంటిపాప కిలకిలా నవ్వుతూ, తప్పటడుగులు వేస్తూ ముద్దు ముద్దు తియ్యని మాట లాడుతూ, గెంతులువేస్తూ తిరుగుతున్నట్టే పెరటితోట మా అందరి సంరక్షణలో చిన్న పాపాయి పెరుగుతున్నట్టు పెరుగుతోంది. ఆ తీయని అనుభూతి, ఆనందం చెప్పనలవి కాదు. ఎవరు వేసుకున్న మొక్కలకు వాళ్ళనే నీళ్ళుపోసి చకచక పెరుగుతున్న తోటనుచూసి ఆనందించేవాళ్లం. ఒకరు కలుపు తీస్తే ఇంకొకరం నీళ్లు పోసేవాళ్ళం. ఎండాకాలం త్రాగడానికే కొళాయిల్లో నీళ్లు దొరకడం కష్టంగా ఉండేది. ఆ రోజుల్లో కూడ పక్కింటివాళ్ళ నూతిలోంచి నీళ్ళు తోడితెచ్చి మొక్కలకు పోసేవాళ్ళం. నాన్నకి అమ్మవోరు తగ్గింది. నవనవలాడుతున్న కూరలు పెరటి తోట మంచి కోపి వండేది. ఆ కమ్మని కూరలు తింటూ ఉంటే దివ్యానుభూతి కలిగేది. కాకర, దోస, గుమ్మడి, ఆనప, చిక్కుడు పాదులు కూడ వేసాం. రెండేళ్ళు నిండి మూడేళ్ళు వచ్చేయి, మా తోటకి నిమ్మచెట్టు బాగా చిగురించి పూత పట్టింది. మొట్టమొదటిసారి నిమ్మచెట్టుమీద పువ్వు చూడంగానే అందరం ఒక్కక్కరంవెళ్ళి తిలకించేము. అమ్మ, బామ్మ దాన్ని చూసు కలలు కంటూ నిలబడే నిద్రపోతున్నారు.

ఇన్నికాయలు కాస్తే ఈ నిమ్మకాయలన్నీ ఏం చెయ్యాలి ? ఎవరెవరికి ఇవ్వాలి ? ఎన్ని ఇయ్యాలి [illegible] ఇంకొన్నాళ్ళకి సగం సైజు [illegible] చిన్న చిన్న పిందెలు [illegible]. [illegible] పెరగని పిందెల్నిగాని బొమ్మ, [illegible] పిసికిపోయారు. నాన్న వెళ్ళి అగ్రికల్చర్ [illegible] మందు తెచ్చి మొక్క[illegible] చిన్న పిందెలు [illegible] సైజులోకి వచ్చాయి [illegible]. ఇంక కొన్నాళ్ళు ఉండాలని [illegible], నిమ్మకాయ సైజు దాటి నారింజకాయ సైజులోకి వచ్చేయి. మరి [illegible] ఇంకా చేదు విన్నవా ! నారింజకాయ పెద్ద దబ్బకాయంత అయ్యింది. [illegible] అది నేడుగాని [illegible]. [illegible] అమ్మకి ప్రాణం ఉసూరుమని [illegible] కృషి బూడిదలో [illegible] అయ్యిందని, అని బాధపడ్డారు [illegible] 'పరువు పెట్టుని [illegible] తీసి పోసింది. బొమ్మ చేతులతో [illegible] [illegible] 'ఇంటినిండాపెంచావి' అని ప్రతినాలించి. [illegible] నిమ్మచెట్టు వల్ల దెబ్బలాటలు [illegible]

ఒకరోజేమో [illegible] ఇంటికొచ్చి నచ్చారా అని. నాన్నగారి [illegible]. నా ఎవ్వరి ప్రమేయం లేకుండా కాలంతో పాటు నిమ్మకాయలు పెరిగి పెరిగి చిన్నసైజు గుమ్మడికాయలంత అయ్యాయి. నవంబరు నెల వచ్చేసరికి కొంచెం కొంచెం రంగుమారి పసిమి పచ్చని పసుపురంగు నారింజలోకి వచ్చాయి. చెట్టునిండా [illegible] బంగారు రంగు పన్నెలతో చూడముచ్చటగా, [illegible] కింపుగా జంటలు జంటలుగా [illegible]. పళ్ళ బరువుకి చెట్టు వంగిపోతోంది. అమ్మ ఈసారి కోసిచూద్దామని కోసి చూసింది. ఎర్రటి తొనలతో తియ్యగా ఉన్న ఆ పండుని చూసేక అమ్మ సంతోషం చెప్పనలవికాదు. ఆ పండు సంపరపనస అత్తగారి కోరిక తీరనే లేదని అమ్మ బజారులో రెండు నిమ్మఅంట్లు తెచ్చి పాతింది. మరి ఈసారి పంపరపనసే అవుతాయో, దబ్బపళ్ళే అవుతాయో లేక బామ్మ కోరుకున్నట్టు నిమ్మకాయలే కాస్తాయో! ఏది ఏమయితేనేం [illegible] అంటున్న పెరటి తోట వెలిసింది, అత్తగారి నిమ్మకాయల బేరంతో.

పొడుగాటి మీసాల ఆసామీ;

రాత్రివేళ బస్సులో దూర ప్రయాణంలో
నెమ్మదిగా వచ్చి, నా సరసనే కూర్చున్నాడొక
లావుపాటి, పొడుగాటి మీసాల ఆసామీ.
మా మధ్య కొంత పరిచయం పెరిగాక, నేను తన
ఒకే ఒక అభిమాన రచయితనని అదేపనిగా
పొగడ్త కొనసాగించాడా సహ యాత్రికుడు.
ఇంకా ''నా వంటి మహా మహనీయ కవి మరి
న భూతో న భవిష్యతి'' అంటూ
ఆకాశానికే ఎత్తివేశాడా కవితాభిమాని.
ఆ ఘన ప్రశంస నాకే కొంత ఆశ్చర్యం కలిగించింది!
అయినా ''అవునేమో! అతని అంచనా ఒకవేళ
నిజమేమో!'' అనుకుని నా భుజాలు నేనే
తడిమి చూసుకుని ఆదరించాను.
అంతలోనే ఆగిన బస్సు దిగి తొందర తొందరగా
తన దారిన తాను తరలి పోయాడా సారస్వత మిత్రుడు.
అదే నిమిషంలో నాకేదో అనుమానం కలిగి,
లాల్చీ జేబు తడిమి చూసుకున్నాను.
చిల్లరతో, చిన్న పెద్ద నోట్లతో బరువయిన
నా పర్సు కొట్టేశాడా లావుపాటి,
పొడుగాటి మీసాల ఆసామీ!

— పి. గణపతిశాస్త్రి